NN 93/2019 (1.10.2019.), Odluka o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Srpski jezik za osnovnu i srednju školu s nastavom na jeziku i ćiriličnom pismu srpske nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj (Model A)

MINISTARSTVO ZNANOSTI I OBRAZOVANJA

1828

Na temelju članka 27. stavka 9. Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (»Narodne novine«, broj 87/08, 86/09, 92/10, 105/10 – ispravak, 90/11, 16/12, 86/12, 94/13, 152/14, 7/17 i 68/18), ministrica znanosti i obrazovanja donosi

ODLUKU

O DONOŠENJU KURIKULUMA ZA NASTAVNI PREDMET SRPSKI JEZIK ZA OSNOVNU I SREDNJU ŠKOLU S NASTAVOM NA JEZIKU I ĆIRILIČNOM PISMU SRPSKE NACIONALNE MANJINE U REPUBLICI HRVATSKOJ (MODEL A)

I.

Ovom odlukom donosi se kurikulum za nastavni predmet Srpski jezik za osnovnu i srednju školu s nastavom na jeziku i ćiriličnom pismu srpske nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj (Model A).

II.

Sastavni dio ove odluke je kurikulum nastavnog predmeta Srpski jezik za osnovnu i srednju školu s nastavom na jeziku i ćiriličnom pismu srpske nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj (Model A).

III.

Početkom primjene ove odluke stavlja se izvan snage:

– Odluka o nastavnom planu i programu Srpskog jezika za srednje škole s nastavom na srpskom jeziku i ćiriličnom pismu (model A), (klasa: 016-01/09-01/00699, urbroj: 533-16-09-0001 od 19. siječnja 2010.), objavljena u »Narodnim novinama«, broj 29/10;

– Odluka o nastavnom planu i programu Srpskog jezika za osnovne škole s nastavom na srpskom jeziku i ćiriličnom pismu (model A), (klasa: 016-01/09-01/00663, urbroj: 533-16-09-0001 od 19. siječnja 2010.), objavljena u »Narodnim novinama«, broj 29/10.

IV.

Ova odluka stupa na snagu osmoga dana od dana objave u »Narodnim novinama«, a primjenjuje se za učenike 1. i 5. razreda osnovne škole i 1. razreda srednjih škola od školske godine 2019./2020., za učenike 2., 3., 6. i 7. razreda osnovne škole te 2. i 3. razreda srednjih škola od školske godine 2020./2021., a za učenike 4. i 8. razreda osnovne škole i 4. razreda srednjih škola od školske godine 2021./2022.

Klasa: 016-01/19-01/00201
Urbroj: 533-09-19-0004
Zagreb, 16. rujna 2019.

Ministrica
prof. dr. sc. Blaženka Divjak, v. r.

KURIKULUM ZA NASTAVNI PREDMET SRPSKI JEZIK ZA OSNOVNU I SREDNJU ŠKOLU S NASTAVOM NA JEZIKU I ĆIRILIČNOM PISMU SRPSKE NACIONALNE MANJINE U REPUBLICI HRVATSKOJ (MODEL A)

UVOD

Kurikulum predmeta Srpski jezik oblikovan je s idejom o djetetu i mladoj osobi kao o središnjem sudioniku odgojno-obrazovnog procesa. Razvojni je dokument koji je moguće promijeniti kao odgovor na potrebe djece i mladih osoba, odgojno-obrazovnih djelatnika i ustanova, novih znanstvenih spoznaja i spoznaja proizašlih iz prakse.

Predmet Srpski jezik uči se i poučava u svim odgojno-obrazovnim ciklusima pa se u kreiranju Prijedloga Nacionalnog kurikuluma nastavnog predmeta Srpski jezik vodilo računa o povezivanju svih razina odgojno-obrazovnog procesa.

Kurikulum započinje *Opisom predmeta;* poglavljem u kojem su istaknuti svrha i specifičnosti učenja i poučavanja predmeta Srpski jezik u Modelu A.

Na određena očekivanja o tome koja bi znanja, sposobnosti i vještine učenici trebali usvojiti, ukazuje poglavlje *Odgojno-obrazovni ciljevi* koje daje osnovne smjernice detaljnije razrađene u drugim poglavljima dokumenta. Za razliku od ishoda, ciljevi predstavljaju najšire određena očekivanja od učenika. Naglasak je na njegovanju svijesti o važnosti materinskog jezika i kulturne baštine, ali i na osposobljavanju učenika za život u multikulturalnom društvu.

Gradivnu strukturu Kurikuluma Srpskog jezika čine četiri domene koje su međusobno isprepletene i povezane.

Unutar svake domene određeni su odgojno-obrazovni ishodi koji su proizašli iz ciljeva.

Odgojno-obrazovni ishodi predstavljaju jasne i nedvosmislene iskaze o tome što očekujemo od učenika u određenoj domeni predmeta na kraju određene godine učenja. Određeni su kao poželjna znanja, vještine i stavovi koji napredovanjem u odgojno-obrazovnom sustavu postaju složenijima.

Pored same formulacije ishoda nalazi se i njegova razrada koja detaljnije određuje aktivnosti te sadržaji i Preporuke za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda.

Uz ishod i razradu ishoda nalazi se i razina usvojenosti »dobar« određenog ishoda dok se ostale razine usvojenosti (zadovoljavajući, vrlo dobar i izvrstan) nalaze u Metodičkom priručniku predmeta Srpski jezik.

Opisi razina usvojenosti ishoda ne predstavljaju školske ocjene. Oni preciznije određuju dubinu i širinu svakog ishoda i opisuju očekivana postignuća učenika na kraju određene godine učenja čime se olakšava planiranje i provođenje vrednovanja. Pomoću njih prati se i koliko je učenik samostalan u ostvarivanju ishoda.

Važno je naglasiti da postoje ishodi u kojima je moguće izraziti manje od četiri razine usvojenosti. Od učenika se očekuje ostvarivanje svih odgojno-obrazovnih ishoda. Učenik koji nije postigao zadovoljavajuću razinu usvojenosti ima završnu negativnu ocjenu.

Nakon tablice ishoda slijedi popis preporučenih književnih djela koja prate odgojno-obrazovne ishode. Zvjezdicom su označena djela koja se preporučuju za samostalnu interpretaciju učenika, odnosno lektiru, ali učitelj ima mogućnost neka kraća djela obraditi na satu, a neka druga s popisa ponuditi kao lektiru.

Učitelj, uz navedena djela, a u dogovoru s učenicima, može predložiti i naslove iz srpske književnosti koji nisu na Popisu preporučenih djela ako su u skladu s odgojno-obrazovnim ciljevima i ishodima, kao i u skladu s interesom i uzrastom učenika. Uz te naslove učenik samostalno odabire književna djela za razvijanje čitateljske navike.

Na kraju dokumenta nalaze se poglavlja u kojima se opisuje povezanost predmeta s drugim odgojno-obrazovnim područjima i međupredmetnim temama, okvirne smjernice za učenje i poučavanje te pristupi vrednovanju. Svako poglavlje Kurikuluma ukazuje na bitne odrednice, a svi zajedno čine cjelovit i neodvojiv koncept suvremenog poučavanja predmeta Srpski jezik.

Za osnovnoškolski odgoj i obrazovanje izrađen je kurikulum sa satnicom od 140 sati godišnje. Za srednjoškolski odgoj i obrazovanje izrađena je tablica ishoda za gimnazije i četverogodišnje strukovne škole (sa satnicama 140 + 140 + 140 + 128; 140 + 140 + 105 + 96 i 105 + 105 + 105 + 96) i tablica ishoda za trogodišnje strukovne škole (105 + 105 + 96). Razlika između gimnazija i četverogodišnjih strukovnih škola iskazana je u preporučenom popisu književnih djela smještenih nakon tablice ishoda, a koji su razvrstani po srednjoškolskim programima, odnosno različitim satnicama.

A. SVRHA I OPIS PREDMETA

Srpska nacionalna manjina najbrojnija je nacionalna manjina u Republici Hrvatskoj koja je stoljećima izgrađivala svoj kulturni identitet istovremeno obogaćujući njezin multikulturalni prostor svojom bogatom i raznovrsnom kulturom.

Materinski jezik najvrjedniji je izraz identiteta jer učeći o svom jeziku i kulturi bolje upoznajemo sebe, svoj narod, svoje nasljeđe, više cijenimo sebe i postajemo sposobniji uvažavati ostale kulture i narode.

Pripadnici nacionalnih manjina svoje pravo na obrazovanje na jeziku i pismu manjine ostvaruju na temelju propisanih zakonskih akata, Ustava Republike Hrvatske i Zakona o odgoju i obrazovanju na jeziku i pismu nacionalnih manjina te Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina.

Srpski jezik kurikularni je predmet i jezik sporazumijevanja, učenja i poučavanja u predškolskim ustanovama, osnovnim i srednjim školama u Republici Hrvatskoj koje obrazuju učenike pripadnike srpske nacionalne manjine po Modelu A i sve one koji se žele obrazovati po tom modelu.

Srpski jezik u Modelu A ima posebno mjesto jer se cjelokupno učenje i poučavanje odvija na materinskom jeziku. Učenje i poučavanje svih predmeta (izuzev Hrvatskog jezika) odvija se na srpskom jeziku i ćiriličnom pismu, a u nastavi stranih jezika prijevodi tekstova obvezno se pišu na srpskom jeziku i ćiriličnom pismu.

Svrha je učenja srpskog jezika čuvanje, njegovanje i prenošenje tradicije i kulture o kojoj učenik kritički promišlja, poticanje razvoja integriteta i identiteta, osjećaja nacionalne pripadnosti, ali i pripadnosti europskoj zajednici.

Materinski jezik predstavlja bogatstvo u koje je utkano cjelokupno iskustvo, znanje i kultura jednog naroda pa stoga učenje i poučavanje materinskog jezika ima presudni značaj za intelektualni, emocionalni i društveni razvoj učenika. Vladanje materinskim jezikom temeljna je kompetencija koja predstavlja polazište za učenje svih drugih predmeta i zato se uči na svim odgojno-obrazovnim razinama i ciklusima.

Učenjem i poučavanjem Srpskog jezika učenici upoznaju najznačajnije pisce i djela srpske književnosti, osposobljavaju se za samostalnu interpretaciju različitih umjetničkih, ali i neumjetničkih tekstova, postupno proširuju spoznajne vidike, razvijaju kritičko mišljenje, originalna gledišta, kreativnost, samopouzdanje i preuzimaju inicijativu, aktivnu i odgovornu ulogu u svom obrazovanju.

Predmetnim kurikulumom Srpskog jezika učenici se odgajaju u duhu općega humanističkog progresa i tolerancije, potiču na razvijanje trajnog interesa za nova saznanja, obrazovanje i cjeloživotno učenje.

Kao predmet, Srpski je jezik usklađen s potrebama suvremenog društva, temelji se na komunikacijskom pristupu, usmjeren je na razvijanje sposobnosti izražavanja učenika, na usvajanje pravila dobre komunikacije i lijepog ponašanja, razvijanje ljubavi prema čitanju te strategije učenja putem čitanja, kao i na medijsko obrazovanje učenika te postupno i kontinuirano razvijanje čitalačke pismenosti. Predmetni kurikulum učiteljima pruža mogućnost usuglašavanja planiranih nastavnih sadržaja sa sadržajima drugih predmeta kad god je to svrsishodno što učenicima pruža potpunija i trajnija znanja, vještine i sposobnosti.

Kurikulum predmeta Srpski jezik uvažava različite razvojne mogućnosti učenika, njihove potrebe i interese. primjenjivanje principa znanstvenosti, primjerenosti, očiglednosti i postupnosti, uz učeničku svjesnu aktivnost, istraživanje i stvaranje, polazišta su u organizaciji nastave materinskog jezika koja će učenike oplemenjivati i odgajati za estetsko i humano.

Po uspješnom završetku srednjoškolskog obrazovanja učenici imaju mogućnost opredijeliti se za svijet rada ili nastavak školovanja na visokoškolskim ustanovama u Republici Hrvatskoj ili, ukoliko to žele, u Republici Srbiji, upravo zahvaljujući školovanju na srpskom jeziku i ćiriličnom pismu.

B. ODGOJNO-OBRAZOVNI CILJEVI UČENJA I POUČAVANJA PREDMETA SRPSKI JEZIK

Učenik:

1. Razvija ljubav prema materinskom jeziku te poštuje, njeguje i unapređuje, kako kulturnu baštinu i vlastiti jezični, kulturni i nacionalni identitet, tako i vrijednosti različitih jezičnih i kulturnih zajednica te se osposobljava za život u multikulturalnom društvu.

2. Usvaja gramatička i pravopisna pravila i vlada jezikom radi sporazumijevanja u različitim komunikacijskim situacijama putem različitih medija i u različite svrhe.

3. Stječe naviku i potrebu za čitanjem radi učenja i uživanja, samostalno tumači i vrednuje različite umjetničke i neumjetničke tekstove, kritički promišlja o različitim informacijama i sadržajima, procjenjuje njihovu pouzdanost i korisnost te namjeru autora, njeguje i razvija etičke i estetske vrijednosti.

4. Stvara pisane i govorne tekstove različitih sadržaja, struktura, namjena i stilova, teorijska znanja o jeziku i pravopisu uspješno primjenjuje u praksi, kreativno se izražava, razvija i njeguje stvaralački, istraživački i kritički duh.

5. Preuzima odgovornost za svoje usmeno i pisano izražavanje i odgovornost za svoje učenje, samostalno rješava probleme i donosi odluke, primjenjuje stečena znanja i vještine u novim situacijama, poduzetan je te spreman na suradnju i timski rad.

C. DOMENE U ORGANIZACIJI KURIKULUMA PREDMETA SRPSKI JEZIK

Učenje i poučavanje Srpskog jezika odvija se u četiri znanstveno utemeljene i međusobno povezane domene:

- *Književnost*
- *Jezik*
- *Kultura izražavanja i stvaralaštvo*
- *Kultura i mediji.*

U svim domenama razvija se komunikacijska jezična kompetencija, odnosno četiri sposobnosti sporazumijevanja: slušanje, govorenje, čitanje i pisanje.

Domena *Književnost* temelji se na čitanju književnog teksta i na estetici recepcije, u skladu s jednim od osnovnih principa moderne nastave usmjerene na učenika. Kako tekst tek u svijesti čitatelja postaje umjetničko djelo, prije rada na književnom tekstu treba stvoriti snažan doživljajni kontekst, a tek nakon recepcije i interpretacije mogu se ostvariti određena književnoteorijska i ostala uopćavanja.

Ova domena razvija ljubav prema čitanju, sposobnost da učenik interpretira ono što je pročitao i da uspoređuje razna književna djela. Osim obveznih lektirnih djela vrlo je važno da se učeniku ostavi i mogućnost slobodnog izbora kako bi se poticalo čitanje radi osobnog zadovoljstva i stvaranja čitateljske navike.

Domena *Jezik* temelji se na shvaćanju i obrazlaganju jezičnih pojava koje učenik uočava u njihovoj praktičnoj funkciji ostvarenoj u pisanom tekstu ili živoj govornoj komunikaciji. Veoma je važno jezične zakonitosti svladati prvo na materinskom jeziku što je preduvjet za učenje svih drugih jezika. Ovom domenom učenik usvaja i primjenjuje jezičnu normu standardnog jezika: ortoepska, ortografska, morfološka, sintaksička, leksička i stilistička pravila, njeguje jezičnu kulturu, usvaja pravila dobre komunikacije i lijepog ponašanja te prepoznaje i osuđuje govor mržnje.

Domena *Kultura izražavanja i stvaralaštvo* potiče kreativno stvaralaštvo učenika te razvija sposobnost učenika da se u govoru i pisanju pridržava svih pravila dobre komunikacije, da iskaže interes za sugovornika kao i spremnost na toleranciju. Potiče se intelektualna radoznalost, argumentirano obrazlaganje i raspravljanje, razvija se suradničko učenje, samostalnost i odgovornost.

Komunicirajući, učenik ne izražava samo svoje misli i osjećaje, već i stupanj duhovnog razvoja, a učitelj uvažava svakog učenika, njegove ideje i individualne sposobnosti.

Domena *Kultura i mediji* – kultura podrazumijeva sustav vrijednosti, stavova i običaja određene društvene zajednice, a najvažniji je kulturni alat koji oplemenjuje čovjeka i omogućuje mu da se izrazi upravo umjetnost.

Ovom domenom učenik se upoznaje s radom kulturnih ustanova, razvija naviku posjećivanja kulturno-umjetničkih događaja te ga se potiče da i sam aktivno sudjeluje u različitim kulturnim manifestacijama. Učenik razvija estetsku kompetenciju, upoznaje kulturu i umjetnost te njeguje tradiciju svog naroda.

Ova domena razvija i medijsku pismenost kao vještinu i sposobnost postavljanja pitanja koji su temelj istinske demokracije: Tko je konstruirao ovu poruku i zašto je šalje? Osim što razvija sposobnost analize i vrednovanja medijskih poruka, učenik razvija i sposobnost odašiljanja poruka putem medija. Učenik također uočava razliku između visoke i popularne kulture te proučava popularnu kulturu i njezin utjecaj na razvoj stavova i vrijednosti.

Ovom domenom učenik shvaća značaj i ulogu medija, cenzuru i propagandu, pravo na informaciju i pravo na privatnost te temeljne postulate etike medija.

Književnost

Ovom domenom učenik se upoznaje s razvojem i reprezentativnim djelima srpske književnosti, procjenjuje njezino mjesto u europskom kontekstu, ali i njezin doprinos europskoj književnosti. Učenik usvaja osnovna znanja iz teorije i povijesti književnosti kako bi njegov doživljaj i razumijevanje problematike djela bili što potpuniji, s vremenom samostalno

interpretira i prosuđuje književni tekst te izražava, objašnjava i argumentirano brani svoje stavove. Ova domena obrazuje učenika koji može, na temelju svog čitateljskog iskustva, u mnoštvu knjiga koje su nam danas dostupne, odabrati djela koja vrijedi čitati u skladu s estetskim i etičkim mjerilima.

Najvažniji zadatak domene *Književnost* jest da razvije ljubav prema simpatičkom čitanju i potiče čitanje kao životni stil primjenjujući suvremene metode kako bi učenici čitanje doživjeli kao radost i uživanje, a ne kao napor.

Ivo Andrić je rekao: »Ostati ravnodušan prema knjizi znači lakomisleno osiromašiti svoj život.« Prema tome, domenom *Književnost* učenik obogaćuje svoj unutarnji svijet, svoj rječnik, spoznaje sebe i druge, razvija sposobnost empatije, kritičko mišljenje i divergentno razmišljanje, a stečena znanja i vještine primjenjuje u svakodnevnim životnim situacijama.

Jezik

Ovom domenom učenik upoznaje razvoj i osnovne zakonitosti srpskoga standardnog jezika te razmatra jezik kao društvenu pojavu i komponentu nacionalnog identiteta.

Učenik razlikuje standardni jezik i dijalekt, sociolekt i idiolekt, razlikuje funkcionalne stilove i zna ih primijeniti u različitim kontekstima i komunikacijskim situacijama. Usvojena gramatička i pravopisna znanja i vještine učenik uspješno primjenjuje pri analizi i oblikovanju teksta te istražuje i otkriva odnose značenja među riječima na temelju konteksta.

Učenik kreira tekstove koji imaju praktičnu namjenu (pozivnice, molbe, formulare i slično), razumije i upotrebljava javne obavijesti, odnosno, na temelju implicitnih znanja o jeziku, razvija čitalačku pismenost i funkcionalna znanja.

Kao sredstvo izražavanja i sporazumijevanja jezik je temelj za intelektualni, moralni, emocionalni, društveni i kulturni razvoj pojedinca te ova domena razvija komunikacijske i socijalizacijske sposobnosti učenika i jezičnu toleranciju.

Kultura izražavanja i stvaralaštvo

Kultura izražavanja i stvaralaštvo razvija učenika koji pravilno i smisleno izražava vlastite misli, osjećaje i stavove, pridržavajući se svih pravila dobroga govora i pisanja. Kultura izražavanja traži veliku kulturu duha pa je nužno kod učenika poticati asertivan odnos prema sugovorniku.

Ova domena njeguje kreativno pisanje, obogaćuje učenikov rječnik, razvija njegov jezični i stilski izraz. Učenik razvija kulturu usmenog i pisanog izražavanja i vještine opisivanja, prepričavanja, izvještavanja, argumentiranog obrazlaganja i raspravljanja, istraživanja i prezentiranja. Potiče se literarno, dramsko-scensko i novinarsko stvaralaštvo.

Ova domena njeguje interpretativno, istraživačko, kritičko, izražajno, ali i stvaralačko čitanje i kazivanje pomoću kojega se učenik oslobađa treme, razvija samopoštovanje i samouvjerenost te gradi svoj stil govorenja.

Potiče se kreativno stvaralaštvo učenika, individualnost, mašta, otvorenost i hrabrost, aktivno sudjelovanje u nastavnom procesu te razvoj divergentnog mišljenja.

Da bi se razvio u jedinstvenu osobnost koja će biti sposobna doprinijeti razvoju društva, učeniku se treba omogućiti sloboda izražavanja i izricanja vlastitoga kritičkog stava.

Kultura i mediji

Suvremena nastava ne smije ignorirati veliki utjecaj i ulogu medija u današnjem društvu. Da bi učenik mogao kritički sagledati medije, mora biti medijski pismen i mora imati razvijeno kritičko mišljenje.

Domena *Kultura i mediji* temelji se na principu istraživanja teksta, odnosno na interpretaciji velikog broja verbalnih i vizualnih simbola koje svakodnevno primamo putem medija. Učenik se osposobljava za komunikaciju s medijima, razumijevanje i vrednovanje medijskih poruka. Upoznaje klasične i moderne izvore znanja i informacija i osposobljava se za samostalno učenje.

Učenik razvija naviku posjećivanja kulturnih događaje i tako razvija svoj kreativni potencijal i estetski senzibilitet te promišlja o utjecaju kulture, popularne kulture i tradicije na vlastiti kulturni identitet. Ova domena kod učenika razvija percepciju, koncentraciju i vizualnu memoriju, kao i samopouzdanje, empatiju, solidarnost i toleranciju.

Učenika se potiče na stvaranje medijskih poruka i kreativno izražavanje, a on svojim umjetničkim stvaralaštvom doprinosi oblikovanju kulture svoje neposredne i šire okoline.

D. ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI

Većina odgojno-obrazovnih ishoda razvija se od prvog razreda osnovne škole do završnog razreda srednje škole pa se pojedine komponente razrade ishoda podrazumijevaju kao usvojene i ne ponavljaju se u odgojno-obrazovnim ciklusima koji slijede. Tijekom jednoga nastavnog sata može se ostvariti više ishoda iz jedne ili više domena, a također ostvarivanje jednog ishoda može se protezati tijekom nekoliko sati. Odgojno-obrazovne ishode čine: formulacija ishoda, razrada ishoda i razine usvojenosti ishoda. Dio je ishoda i preporuka koja sadržava upute za njihovo ostvarivanje.